PAGINA 3
Slavernij goedgepraat met de Bijbel

PAGINA 8
Een krans met Keti Koti is niet genoeg

EN VERDER
- pagina 5 - Kindslaven van nu
- pagina 5 - Kind van de contractarbeiders
- pagina 7 - 'We zijn ménsen naar Gods beeld'
- pagina 7 - Gospelmuziek draait om emotie

Kerk in Zoetermeer

Uitgave van de Protestantse Gemeente Zoetermeer | 7e jaargang | nummer 8 | oktober 2023

Op weg naar heilzame verwerking?

INTERVIEW • 'De kerk is de plaats waar aandacht voor het slavernijverleden moet zijn, omdat ze ook een grote rol hierin gespeeld heeft', zegt Bianca Groen Gallant. 'Het is echt iets van *'spread the news'*.'

Herdenkingsplaquette 'De Drie Wijzen' aan het Rakkersveld in Zoetermeer-Palenstein bij 150 jaar en 160 jaar afschaffing van de slavernij in de Nederlandse koloniën. Het onderschrift verwijst naar moderne slavernij, zoals kinderarbeid en gedwongen prostitutie. De inspirator van het ontwerp is Wonny Stuger, de uitvoering in mozaïek is gedaan door kunstenaars van SocialSofa. *Foto: Willy Tieman*

Bewustwording kerken en slavernij

De wil is er. Dat bleek op zondagmiddag 2 juli bij de Keti Koti-viering in de Evangelische Broedergemeente en op dinsdagavond 4 juli bij de bijeenkomst van het Beraad van Kerken Zoetermeer over slavernijverleden en gedeelde toekomst. Het zijn de eerste stappen om elkaar als 'zwarte en witte' christenen en kerken in de ogen te kijken, na 150 jaar afschaffing van een slavernijverleden dat nog altijd doorwerkt. Ook in Zoetermeer, waar tien procent van de bevolking van Antilliaanse en Surinaamse afkomst is. Om in dit Herdenkingsjaar de bewustwording in kerken een handreiking te bieden besloot de redactie dit themanummer over slavernij te maken. We leggen ook een Dossier Slavernij aan, met alle uitgesproken bijdragen van genoemde bijeenkomsten en ook de uitgebreidere versies van de interviews en achtergrondartikelen die in deze krant staan. Ga daarvoor naar www.kerkinzoetermeer.nl/dossierslavernij

Het overgrote deel in de Nederlandse kerken anno 2023 heeft weinig meegekregen over het Nederlandse slavernijverleden en de rol die de kerken hierin speelden. Hoe wilt u voldoende bewustwording van de gevolgen van slavernij tot op de dag van vandaag creëren onder kerkleden?

'Het Trans-Atlantisch slavernijverleden is een gedeelde geschiedenis en met het delen van de kennis hierover kan er ook een gedeelde verantwoordelijkheid voor worden genomen. Het is heel belangrijk dat er in de geschiedenisboeken op scholen meer aandacht wordt besteed aan de feitelijke slavernijgeschiedenis en de gevolgen daarvan. Dit was ook een opvallend geluid dat naar voren kwam tijdens een bezoek van het moderamen aan Suriname pasgeleden.
Een groot aantal kerken en kerkleiders heeft een aandeel gehad bij het tot stand komen en in stand houden van de slavernij.

Bianca Groen Gallant is lid van het moderamen, zeg maar het dagelijks bestuur van de Protestantse Kerk in Nederland, voorzitter van de Diaconie van de Evangelisch-Lutherse kerk in Amsterdam, en voorzitter van de landelijke werkgroep (binnenkort stichting) Heilzame Verwerking Slavernijverleden. De werkgroep, die bestaat uit mensen van diverse kerken, de Protestantse Theologische Universiteit en het Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis, houdt zich bezig met de rol van de kerk in het Nederlandse koloniale en slavernijverleden, met name over de doorwerking daarvan.

Dat had nooit mogen gebeuren. Christenen hebben de taal, symbolen en rituelen om de polarisatie die zich in de samenleving en de politiek afspeelt te doorbreken. Waar het gaat om de bewustwording van dit soort thema's kunnen de kerken een belangrijke verbindende rol spelen en verantwoordelijkheid nemen. Denkend aan een spiritueel proces, zowel landelijk als plaatselijk, waar onder andere oud-CDA-politica Kathleen Ferrier toe oproept.'

Hoe kan het Beraad van Kerken Zoetermeer, dat op 2 en 4 juli Slavernijverleden en racisme al breder heeft aangekaart, in dit Herdenkingsjaar meer bijdragen aan bewustwording onder de lokale bevolking?

'Het is echt iets van *'spread the news'*. Wat werkt is dat mensen hun eigen ervaringen doorvertellen in hun eigen kring, ook in kerkgroepen. Vraag een bekende spreker en bedenk hierbij een werkvorm, waarmee kennis en bewustwording wordt vergroot. Het andere is dat mensen gewezen worden op hun verantwoordelijkheid. Dat kan twee kanten op werken: mensen wijzen die verantwoordelijkheid af of niet. We drinken allemaal koffie en thee en gebruiken suiker, producten waar Nederland deels zijn rijkdom mee heeft vergaard. Het is bewezen dat de slavernij uit het verleden doorwerking heeft tot in onze tijd. Soms lastig te erkennen in de maatschappij van nu, maar je kunt er niet omheen.

Slavernij is een gevolg van discriminatie en andersom. Hoe kan het dat er ook in naties met een 'christelijke' cultuur nog steeds discriminatie plaatsvindt?

'Wij kijken als individu allemaal anders naar de ander die niet op ons lijkt. Discriminatie van verschillende aard is dan ook iets van alle mensen en alle tijden. Uitbuiting van mensen is nog steeds op grote schaal aanwezig, bijvoorbeeld kinderarbeid binnen de ketens van de kledingindustrie. Gelukkig wordt de bewustwording hierover steeds groter, nu nog het actiever handelen daarnaar …
In Suriname klinkt: 'We zijn inmiddels 160 jaar vrij van fysieke slavernij maar de doorwerking van de mentale slavernij is er nog steeds.' De christelijke kerken hebben slavernij gelegitimeerd met onder andere het verhaal van Cham en dat heeft nog steeds zijn doorwerking bij zwarte mensen. Dit is een van de redenen waarom contextueel Bijbellezen belangrijk is en bevrijdend kan zijn.'

Wanneer is het ultieme doel van de werkgroep bereikt?

'Met elke stap die wordt gezet zijn wij dankbaar. We leunen op de schouders van mensen, die ons voorgegaan zijn in dit proces. Ons grote doel is dat de doorwerking van de slavernij in onder andere de vorm van institutioneel racisme en discriminatie ophoudt, zoals het etnisch profileren door de belastingdienst en het UWV. Als dat soort structuren beter in beeld komen en doorbroken kunnen worden door wat wij aan de onderkant in beweging brengen, is dat al heel betekenisvol. Willen wij niet allen dat al onze broeders en zusters in vrijheid, zowel lichamelijk als geestelijk, kunnen leven? Wij zouden graag willen dat kerken verantwoordelijkheid nemen en echt een rol gaan spelen in de bewustwording van de gevolgen van slavernij. De *mindset* bij witte én zwarte mensen op elkaar afstemmen, door elkaar in de ogen te kijken en echt te luisteren naar elkaar.'

• Jan Blankespoor

LEZERSVRAAG

En u?

Komen zwart en wit elkaar nog wel tegen bij u in de kerk?

Reacties welkom vóór 23 oktober!
lezers@kerkinzoetermeer.nl

KidZ

Maak de woordzoeker en stuur je oplossing uiterlijk 16 oktober naar kidz@kerkinzoetermeer.nl Wie weet win je een prijs! De winnaar van de september-KidZ-puzzel is Daniek Nieuwstad. Gefeliciteerd!

R	E	S	T	A	V	E	K	D	I	S	M
T	K	O	I	L	L	E	G	A	A	L	E
A	N	O	O	F	E	L	E	T	C	A	N
N	E	L	I	E	W	D	P	O	R	V	S
K	R	E	W	S	I	U	H	N	I	E	E
I	E	T	C	H	R	O	O	S	M	N	N
N	T	M	A	C	B	E	W	N	I	H	H
D	B	A	K	S	T	E	E	N	N	A	A
E	D	A	L	O	C	O	H	C	E	N	N
R	I	H	S	P	E	L	E	N	L	D	D
E	E	C	P	O	L	I	T	I	E	E	E
N	T	S	E	J	S	U	L	K	N	L	L

BAKSTEEN
CHOCOLADE
CRIMINELEN
HUISWERK
ILLEGAAL
KINDEREN
KLUSJES
MENSENHANDEL
OPDWEILEN
POLITIE
RESTAVEK
ROOS
SCHAAMTELOOS
SLAVENHANDEL
SPELEN
TELEFOON
WEBCAM

Oplossing

Deze woordzoeker staat in een nieuw boek dat 'Kind te koop' heet. De oplossing heeft daar alles mee te maken. Je leest er meer over op pagina 5. Blader snel verder. ▸▸▸

MONDIAL MOVERS
Verhuisbedrijf Henneken
Professionele verhuizers van huis uit.
• Particuliere verhuizingen
• Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
• Nationale- en internationale verhuizingen • Verhuiswinkel
• Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefopslag
Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl
ERKENDE VERHUIZERS
ZORG VERHUIZER VAN HET JAAR 2013

Karen PATERNOTTE UITVAARTZORG
"Als u afscheid moet nemen, dan wilt u dat natuurlijk zo goed mogelijk doen".
079 - 303 22 03
24 uur per dag bereikbaar
Koraalrood 153, 2718 SB Zoetermeer
www.paternotteuitvaart.nl
info@paternotteuitvaart.nl

Van Dorp – uw technisch dienstverlener
Van Dorp is specialist in technisch beheer van bestaand vastgoed. Wij nemen u het hele proces uit handen en denken met u mee hoe u uw pand optimaal kunt inzetten en verduurzamen.
Als familiebedrijf hebben wij betrokken medewerkers met passie voor techniek. Met vakkennis en persoonlijke aandacht realiseert Van Dorp duurzame oplossingen.
U bent verzekerd van een gezonde leef- en werkomgeving. Dankzij onze landelijke overkoepeling en regionale aanwezigheid zijn wij altijd dichtbij. Neem contact met ons op via (079) 368 76 87 voor vrijblijvend advies.
vandorp.eu
VAN DORP VOOR MORGEN

HERBERG OUDE KERK ZOETERMEER
klassieke concerten en zaal-verhuur
Dorpsstraat 59, 2712 AD Zoetermeer
E info@herbergoudekerk.nl M 06 8351 0287
WWW.HERBERGOUDEKERK.NL

Hospice - Elim MOERKAPELLE
Scan de QR-code om een kijkje te nemen in het hospice.
Wilt u meer weten over een verblijf of vrijwilligerswerk in het hospice?
079 820 0881 www.hospice-elim.nl
Hospice Elim in Moerkapelle is een bijna-thuis-huis voor mensen in de laatste levensfase.

Schoonheidssalon Azora
natuurlijke schoonheid
Schoonheidssalon Azora
• Schoonheidsbehandelingen
• Duo behandelingen
• Aangesloten bij Provoet en Huidprofessional
• (Diabetisch) pedicure
• Shellac CND
• Microneedling
• Diverse specialisaties
huidprofessional
ProVOET
Balthasarschans 9
2728 EP Zoetermeer
079 341 43 05
info@salonazora.nl
www.salonazora.nl

ichthus boekhandel
bijbels boeken muziek
Dorpsstraat 74
2712 AM Zoetermeer
079-3162081
ICHTHUSBOEKHANDEL.NL

Gebroeders Huurman
een vertrouwde naam voor al uw bouwwensen
Bouwbedrijf | Gebroeders Huurman
100 jaar vakmanschap en deskundigheid in nieuwbouw, verbouw, onderhoud en renovatie.
www.gebrhuurman.nl
Kwaliteit Zekerheid Service Garantie

Zoekt u iemand die uw administratie kan doen, maar kunt u deze niet in dienst nemen?
Hebt u iets te veel financiële administratie omhanden?
Vindt u uw administratie eigenlijk vervelend en tijdrovend werk?
Van der Kruk Consultancy
DÉ OPLOSSING VOOR UW ADMINISTRATIE
Ing. Nettie van der Kruk
T (06) 371 55 371
E contact@vanderkrukconsultancy.nl
I www.vanderkrukconsultancy.nl

Kleinschalige onderneming met persoonlijke zorg en aandacht
24 uur per dag bereikbaar
Ongeacht uw verzekering
van Dongen Uitvaartzorg met karakter
Bel na overlijden
079 - 343 43 03
wij zijn 24 uur per dag bereikbaar!
Van Dongen
UitvaartZorg & UitvaartCentrum
Bredewater 20a, 2715 CA Zoetermeer
079 - 343 43 03 • www.vduz.nl

COOKING FOR LIFE workshops & advies
THEMATISCHE KOOKWORKSHOPS
ADVIES AAN PARTICULIEREN EN BEDRIJVEN GEZELLIG (LEREN) KOKEN MET FAMILIE EN VRIENDEN
KOOKDEMO OP LOCATIE
Cooking for Life staat voor een gezonde, plantaardige en duurzame keuken.
Dit betekent dat ik met de seizoenen en met producten overwegend uit onze klimaatzone kook. Verbazingwekkend hoe groot de invloed van voeding op onze gezondheid is.
Wil je het zelf ervaren?
Bekijk mijn aanbod en meld je aan!
Meer info op WWW.COOKINGFORLIFE.NL

PHOTO's by Leonie
info@photosbyleonie.nl
06-526 300 48
www.photosbyleonie.nl

Redactie.AMG
JOURNALISTIEK BUREAU
A.M. van der Giessen-van Velzen
(079) 3 522 519
Redactie.AMG@online.nl

Met betrokkenheid en respect wordt alles tot in detail geregeld
Teeuw UITVAARTVERZORGING
Hoekeindseweg 61
Bleiswijk
www.teeuwuitvaartverzorging.nl
Dag en nacht bereikbaar
079 - 342 60 70

THEMA

Slavernij goedgepraat met de Bijbel

BLINDE VLEK • **Onze slavernijverslaafde voorouders vonden in de Bijbel teksten als excuus voor het accepteren van slavernij als inkomstenbron voor christelijk Nederland. Zij lieten de Bijbel buikspreken, en ze wisten het.**

Wie in de Nederlandse natie het onmiskenbare kwaad niet wegredeneerde maar ertegen protesteerde met even bijbelse argumenten, kreeg geen voet aan de grond. 'De koopman en de dominee' voerden geen gelijkwaardige strijd. De tweede werd benoemd en betaald door de eerste; de regenten bepaalden uiteindelijk de grenzen van dominees zeggingskracht in maatschappelijke kwesties.
In ons oog is één plekje blind, omdat daar de onmisbare oogzenuw ontspringt die ons beeld dus zowel doorgeeft als beperkt. Zonder blinde vlek zie je niets; mét blinde vlek zie je iets niet. Voor het voortbestaan van de pas bevrijde natie waren de handelsbelangen zó vitaal dat elke bijbelse notie die daar tegenin ging, op slag onleesbaar werd.

Praktijk en theorie

Theologen en hun broodheren die zowel de overheid als de handelscompagnieën bestuurden, wisten wel dat slavernij onrecht was. In 1596 arriveerde een schip vol slaafgemaakten in Middelburg. Als men écht overtuigd was geweest van de rechtvaardigheid van de slavenhandel zou men de slaven gewoon op de markt verhandeld hebben, zoals in de West. Maar dat ging kennelijk toch te ver. De winsten waren noodzakelijk, maar de handelswaar moest onzichtbaar blijven; verhandelen of houden van slaven *in de Republiek* bleef verboden. Dat verraadt een veelzeggend ongemak tegenover de *praktijk van de slavernij*.
De theorie – dat was iets anders, daar gingen theologen met welsprekende hartstocht op los. Udemans, Picardt, De Raad, Johannes de Meij: zij focusten vooral op bekering en een goede behandeling als voorwaarden voor het toestaan van slavernij. Ter rechtvaardiging van slavernij beriepen ze zich onder andere op oudtestamentische wetten en op 'de vloek van Cham' in Genesis 9.

Bijbelse argumenten voor slavernij

Cham toonde geen respect voor de naaktheid van zijn vader Noach, die daarom Chams nakomelingschap veroordeelde tot eeuwigdurende onderdanigheid aan zijn broeders Sem en Jafeth, die werden gezien als stamvaders van Joden en Europeanen. De naam Cham lijkt op een Hebreeuws woord voor zwart. Kortom: slavernij als extra erfzonde voor mensen van kleur. Tegen een straf van God kan men zich niet verzetten; ergo, slavenhandel mag.
In de Bijbel staat ook nergens dat slavernij verboden is, wel vind je er bepalingen over behandeling van slaven (Deuteronomium 15:12), en aansporingen tot gehoorzaamheid (Lucas 12:47, 1 Petrus 2:18). Daaruit werd geconcludeerd dat slavernij 'dus' acceptabel is: wat niet verboden is, is immers toegestaan?
De zwarte theoloog Capitein kreeg in Nederland een bijzondere stem, omdat hij in 1742 als het ware met 'his master's voice' beweerde dat een zwarte slaaf kon zijn naar het vlees en *tegelijk* vrij in Christus. Met deze goocheltruc werden de tegenstrijdigheden handig verzoend, en nog wel door een zwarte ex-slaaf.

Stilzwijgende instemming

Natuurlijk waren in de Bijbel ook argumenten tégen slavernij te vinden. Zo pleitte Johannes de Meij tevergeefs dat alle mensen van nature vrij zijn en geschapen naar Gods beeld. De kerk nam in dit hele theologische debat uiteindelijk zelfs geen standpunt in. Maar wie zwijgt, stemt toe. Dus bleef de Nederlandse slavernij bestaan met halfhartige instemming van de nationale kerk. Van de plicht om slaven te bekeren kwam weinig terecht. Slavenhouders zaten niet te wachten op mondige medechristenen. Onderwijs aan slaven was verboden – hoe konden zij ooit de catechismus en de Bijbel lezen? Pas in de negentiende eeuw begonnen de Hernhutters met zending en taalonderwijs aan Surinamers. De weinigen die zich konden laten dopen, werden voorwerp van haat en discriminatie door hun witte 'broeders'. De tegenstelling slavenhouders-slaafgemaakten stolde tot racisme: huidskleur bepaalde de geloofsidentiteit. 'Zwarte christen' was een paradox.

Op weg naar afschaffing

Pas in de negentiende eeuw, later dan in andere westerse landen, klonken in Nederland theologische stemmen op die regelrechte afschaffing van de slavernij bepleitten op grond van de Bijbel en de humaniteit. De namen van Van Hoëvell, Beets en Brummelkamp kunnen hier worden genoemd.
In 1858-59 sprak de Nederlandse Hervormde Synode zich tenslotte toch uit tegen de slavernij, die vanaf 1863 werd afgeschaft, ook onder druk van het economische failliet van de slavenondernemingen. Voormalige slavenhouders werden gecompenseerd met 300 gulden per slaaf – ex-slaven kregen geen excuus of compensatie. Pas in 1873 waren de ex-slaven werkelijk vrij.

En onze blinde vlek?

Wij zijn werkelijk niet beter dan onze voorouders, hoewel de blinde vlek inmiddels is verschoven. Nederland paradeert tegenwoordig graag als kampioen van vrijheid en gelijkheid. Geen kerk piekert er nog over om rassenongelijkheid te verdedigen. Toch zijn ook nu 'zieners' nodig met *eyeopeners* voor *onze* ongemakkelijke waarheden. Zo wees Martin Luther King al op een merkwaardig verschijnsel. Wie tijdens een protestantse kerkdienst om zich heen kijkt, ziet nog steeds … segregatie. Die segregatie *in de praktijk* prolongeert de pijn van het slavernijverleden, ondanks excuses en monumenten.
Samen in de Bijbel zoeken naar verhalen die ons als erfgenamen van een gedeeld verleden bijeen kunnen brengen, kan vast helpen om recht te doen en recht te zetten. Als we elkaar maar weten te vinden!

• Theo Poot

VAN DE REDACTIE

Bloemig met flink wat zuur

Er was een plant aan komen waaien. Ik wist niet wat het was. Er groeiden takken, almaar blad, de hele zomer lang. Begin september zag ik knoppen, er ontvouwde zich een bloem, nog één, en nog één, tot zeven toe. In doorsnee zeker twintig centimeter en een kléur, geweldig. Hibiscus. Een exoot.

Dan ligt *Code Noir* bij mij op tafel, 'een kookboek doordrenkt van geschiedenis. Niet alleen vanwege de titel, die slaat op een zeventiende-eeuws decreet waarin koning Lodewijk XIV liet vastleggen hoe tot slaaf gemaakte Afrikanen in de Franse koloniën behandeld moesten worden, maar vooral omdat het ingaat op het eten en de mensen die door de gruwelijke loop van de geschiedenis samenkwamen in de Cariben …'
Door middel van diners, workshops en lezingen doet schrijfster Lelani Lewis onderzoek naar eten, geschiedenis, verzet, herinnering, kolonialisme, familie en identiteit. Het is een verhaal over reizen, onderdrukking en overwinning, triomf en bevrijding.

Achterin dit meer dan een kookboek alleen vind ik: Hibiscussiroop – voor 10 glazen. Met deze toelichting: 'De bloem komt uit West-Afrika, en men zegt dat tot slaaf gemaakte Afrikanen, die hem zowel medicinaal als culinair gebruikten, hem meenamen naar de andere kant van de Oceaan. Hibiscus heeft een unieke smaak: bloemig en wrang met flink wat zuur.'
De bloemen liggen nu te drogen voor de drank die ik wil drinken, met mensen van maakt niet uit wat voor kleur.

• Marieke (A.M.) van der Giessen-van Velzen
HOOFD/EINDREDACTIE

AANRADERS

Reizende tentoonstelling

De landelijke werkgroep Heilzame verwerking slavernijverleden heeft een reizende tentoonstelling 'Kerk & Slavernij' die kan bijdragen tot het vergaren van kennis en in gesprek gaan over de kerken en slavernij. Over de rol van kerken op de plantages en in het legitimeren van de slavernij, met aandacht voor religieuze abolitionisten, spirituele invloeden en geloofservaringen voor zwart en wit: een structuur van misvattingen en onbegrip die tot op de dag van vandaag in de geloofsgemeenschappen doorwerkt. *Aanvragen en waar te zien W slavernijerfenis.com/activiteiten-tot-nu-toe*

Zanzibardriehoek

In de Zanzibardriehoek verdwenen honderdduizenden Afrikanen spoorloos in de slavernij. In 1873 dwingt Groot-Brittannië de sultan van Zanzibar tot het sluiten van de plaatselijke slavenmarkt, het centrum van de Oost-Afrikaanse mensenhandel. Een kwart eeuw later is het op het hele eiland gedaan met de slavernij, net als met de onafhankelijkheid van het sultanaat. Einde van de slavernij, begin van de onderwerping. Het westerse imperialisme is, heel paradoxaal, zowel humanitair, commercieel als agressief. *Martin Bossenbroek, 'De Zanzibardriehoek. Een slavernijgeschiedenis 1860-1900', Athenaeum, 2023*

Boek en opera

Op historische gegevens gebaseerde roman over de levens van twee Afrikaanse prinsen die in 1837 naar Nederland werden ontvoerd en in Delft als Hollanders opgevoed. Terwijl Kwasi zich uit alle macht aanpast en een echte Nederlander wil worden, vecht Kwame om zijn Afrikaanse identiteit te behouden en op een dag te kunnen terugkeren naar zijn volk.
Samen met componist Jonathan Donovan maakte Arthur Japin van zijn boek *De zwarte met het witte hart* (1997) ook de opera 'Kwasi & Kwame'.

Geroepen om vrij te zijn

Nu de afschaffing van de slavernij dit jaar breed herdacht wordt, wil het Bijbelgenootschap christenen uit allerlei kerken helpen om hierover na te denken en met elkaar in gesprek te gaan. *Geroepen om vrij te zijn* belicht Bijbelverhalen over slavernij en vrijheid, met reflectie- en gespreksvragen voor persoonlijk gebruik of in kringverband. Het bevat ook materiaal toegespitst op kinderen. Theologen van verschillende kerkelijke en culturele achtergrond schreven mee.
€ 1 per stuk plus verzendkosten
W shop.bijbelgenootschap.nl

Hoe nu verder ...?

Tijdens het Herdenkingsjaar Slavernijverleden staat het Nederlands Koninkrijk stil bij onze pijnlijke geschiedenis van uitbuiting van anderen. De organisatie International Justice Mission kijkt met het boekje *Slavernij! Ketenen die (nog) niet verbroken zijn* achterom en vooral naar het nu, waar wereldwijd miljoenen kinderen, vrouwen en mannen worden mishandeld en misbruikt in moderne slavernij. Zeven interviews met ook het verhaal van Mariamma en Geofffrey en Maarko. En hoe nu verder ...?
Gratis aanvragen
W ijmnl.org/boek

Bezoek voor actuele informatie over kerkdiensten en activiteiten de websites van de wijkgemeenten, de website PGZOETERMEER.NL en onze website KERKINZOETERMEER.NL

KERKDIENSTEN OKTOBER

Gemeente	Zondag 1 oktober *Israëlzondag*	Zondag 8 oktober	Zondag 15 oktober	Zondag 22 oktober	Zondag 29 oktober
 WIJKGEMEENTE OUDE KERK **Oude Kerk** Dorpsstraat 59, 2712 AD **T** (079) 316 39 09 **W** oudekerkgemeente.nl	10.00 uur ds. C.H. Wesdorp	10.00 uur ds. C.H. Wesdorp 18.30 uur ds. C.H. Wesdorp *Avondmuziek met koor, orgel en trombone*	10.00 uur ds. H.M. Habekotté Vlaardingen-Holy	10.00 uur ds. H. Mast Terheijde aan Zee	10.00 uur ds. C.H. Wesdorp
 WIJKGEMEENTE ZOETERMEER-ZUID **De Regenboog** Nathaliegang 263, 2719 CR **T** (079) 362 87 03 • **W** pwzz.nl	10.00 uur ds. J.T. van der Wolf	10.00 uur mw. N. de Jong Gouda	10.00 uur ds. P. Wattèl Oegstgeest	10.00 uur ds. E. van der Wolf-Kox	10.00 uur ds. J.T. van der Wolf
 WIJKGEMEENTE OOSTERKERK **Oosterkerk** Oosterheemplein 320, 2721 ND **T** (079) 593 78 08 **W** oosterkerkzm.nl	10.00 uur ds. R. Saly Amsterdam 17.00 uur ds. A. Mak Zoetermeer	10.00 uur ds. P. Baas 17.00 uur ds. J. van den Berg Amersfoort *Hart4U-dienst*	10.00 uur ds. P. Baas 17.00 uur ds. N. Tramper	10.00 uur ds. E. van den Ham Zoetermeer 17.00 uur ds. M. Heikoop Katwijk aan Zee	10.00 uur ds. P. Baas *Met ICVG-Bijbelclub* 17.00 uur ds. A.A.A. Prosman Amersfoort
 WIJKGEMEENTE ZOETERMEER-NOORD **Ichthuskerk** Parkdreef 258, 2724 EZ **T** (079) 341 36 20 **W** pwzn.nl	10.00 uur ds. G.T. Molenaar Amsterdam	10.00 uur mw.ds. E. Dibbets-van der Roest *Maaltijd van de Heer* 12.00 uur *Chagallviering*	10.00 uur mw. A. Lodder	10.00 uur mw.ds. A. de Hoog Zeist	10.00 uur mw.ds. E. Dibbets-van der Roest *Oecumenische dienst*
 ADVENTSKERKGEMEENTE **Adventskerk** Julianalaan 3, 2712 CB **T** (079) 316 61 76 • **W** vcgz.nl		10.30 uur ds. K. van Klaveren		10.30 uur mw.ds. M. van Zoest Zetten	

COLOFON

***Kerk in Zoetermeer* is een uitgave van de Protestantse Gemeente Zoetermeer. Deze krant verschijnt tien keer per jaar.**

7e jaargang | nummer 8 | oktober 2023

Redactie
Jan Blankespoor, Marjolijn van der Haven-Verweij, Hanneke Lam, Helma Nieuwstad, Willy Tieman, Joke Westerhof

Hoofd- en eindredactie
Marieke van der Giessen-van Velzen
E redactie@kerkinzoetermeer.nl
W kerkinzoetermeer.nl

Ontwerp en vormgeving Jessica Monker

Druk Opmeer Drukkerij bv, Den Haag

Medewerkers aan dit nummer
Jaap van der Giessen, Peter van Holten (strip), Hans van Oort, Theo Poot (cartoon), Uitgeverij Buijten & Schipperheijn, Arie Vooijs (muziek), Willem Vermeulen, Leonie Vreeswijk-Feith (fotografie), ds. Kees Wesdorp (Perspectief)

Kopij novembernummer
Berichten en kopij voor de november-editie graag insturen **woensdag 11 oktober**. De krant verschijnt dan op woensdag 1 november en wordt uiterlijk zaterdag 4 november voor 12.00 uur bezorgd.

Contact bezorging
Buytenwegh/De Leyens, Noordhove, Seghwaert, Oosterheem: Bert de Jong
T (079) 346 00 54 / 06 44 55 01 49
Rokkeveen: Fam. J.C. Jol • **T** (079) 362 06 03
Meerzicht: dhr. P. v/d Broek • **T** (079) 321 43 91
Dorp, Driemanspolder, Palenstein, Stadshart: Mw. A. Maas • **T** (079) 316 63 73

Vrijwillige bijdrage
Hebt u uw vrijwillige bijdrage voor een jaar lang *Kerk in Zoetermeer* op de mat al overgemaakt? Het richtbedrag is € 25 voor 10 nummers per jaar, maar elk ander bedrag is net zo welkom. U kunt uw gift overmaken naar **NL15 RABO 0373 7337 04** t.n.v. Protestantse Gemeente Zoetermeer Kerkblad. Hartelijk dank!

Kerkelijk Bureau
U kunt op dinsdag- en vrijdagochtend van **09.30-11.30 uur** terecht op het Kerkelijk Bureau. Of bellen met **T** (079) 316 82 56.
E kerkbureau@pgzoetermeer.nl of
T 06-1236 5054 (Gerda) • Frans Halsstraat 3, 2712 JS • **W** www.pgzoetermeer.nl
In de herfstvakantie gesloten van 16 t/m 20 oktober.

Abonnement of losse nummers?
E info@kerkinzoetermeer.nl • **T** (079) 3 522 519

Ook adverteren?
Bekijk onze advertentietarieven en neem contact op over de mogelijkheden!
E advertenties@kerkinzoetermeer.nl
W kerkinzoetermeer.nl

OVERIGE DIENSTEN & VIERINGEN

Dovendiensten
Maandelijks in Ons Honk • Carry van Bruggenhove 27, 2717 XT

Zondag 8 oktober	10.00 uur	pastor Hendrik Stevens Woerden

WelThuis Vivaldi
Maandelijks • Brechtzijde 45, 2725 NR

Zondag 15 oktober	10.30 uur	mw. W. van Hengel Zoetermeer

PERRONMEETINGS

Oosterkerk (Bovenzaal) Oosterheemplein 320, 2721 ND
W perronoosterheem.nl/perronmeeting

zondag 1 oktober	10.00 uur	Jaron Jongeneel
zondag 8 oktober	10.00 uur	Pieter Jan Rodenburg *Kliederkerk*
zondag 15 oktober	10.00 uur	Timo Hagendijk
zondag 22 oktober	10.00 uur	Lenny Oosterom
zondag 29 oktober	10.00 uur	Gesina Joziasse

DE PELGRIM

Kerkgebouw De Oase • Kerkenbos 8, 2715 RP • **W** depelgrimzoetermeer.nl

Pelgrimsviering	8 oktober	9.00 uur
Taizé-viering	22 oktober	19.30-21.00 uur
Herdenking overledenen	29 oktober	15.00 uur *Watertoren Rokkeveen*

WEEKSLUITINGEN

WelThuis De Morgenster • Nassaulaan 11, 2712 AT • **T** (079) 316 48 88

vrijdag 6 oktober	15.30 uur	gv. Wilma van Hengel
vrijdag 13 oktober	15.30 uur	ds. Jan Molenaar
vrijdag 20 oktober	15.30 uur	drs. Engel Leune
vrijdag 27 oktober	15.30 uur	ds. Arrie Mak

UITGELICHT

- **Geloof ik wel?**
  3 oktober, 20.00 uur, De Regenboog
  T 06-3863 6293 E jtvanderwolf@gmail.com
- **Avondmuziek met orgel en trombone**
  8 oktober, 18.30 uur, Oude Kerk
  W oudekerkgemeente.nl
- **Creatief de Psalmen lezen**
  9 oktober, 19.30 uur Adventskerk
- **Met de Bijbel op de koffie**
  11 en 25 oktober over Openbaring 18 t/m 20
  10.00 uur E predikant@oudekerkgemeente.nl
- **Vrouwenontmoetingsochtend**
  Efezebrief met ds. E. van den Ham
  12 oktober, 10.00 uur, Oosterkerk
  E cockyvandorp@gmail.com
- **Ouderengespreksgroep**
  De Bijbel 'anders lezen': over de doortocht
  T 06-2260 7030 E r.karsdorp@kpnmail.nl
- **Christelijke meditatie**
  16 oktober, 9.30 uur in De Oase
  of 19.30 uur in De Regenboog
  T 06-3863 6292 E evanderwolfkox@gmail.com
- **Goede Gesprekken over God**
  24 oktober, 20.00 uur, De Regenboog
- **(G)een blad voor de mond**
  26 oktober, 20.00 uur, De Regenboog
  E tonverheijke@live.nl
- **Jong & Geloven**
  27 oktober, 20.00 uur, Ichthuskerk
  E kerkelijkwerker@pwzn.nl
- **Leerhuis over Rien Poortvliet**
  Door Rias Olivier.
  30 oktober, 20.00 uur, De Herberg Oude Kerk
- **Moderne Profeten**
  31 oktober, 20.00 uur, Oosterkerk
  E predikantoosterkerk@gmail.com

CONTACT

PROTESTANTSE WIJKGEMEENTE OUDE KERK

Predikant ds. C.H. Wesdorp
Wambahout 1, 2719 KD • **T** (079) 316 34 54
E predikant@oudekerkgemeente.nl
Vrije dag dinsdag
Pastoraal contact Marja van den Boomgaard
T 06-2251 2609 • **E** boomma@xs4all.nl
Scriba Ria Kamp • **T** (079) 361 03 18
E scriba@oudekerkgemeente.nl

PROTESTANTSE WIJKGEMEENTE ZOETERMEER-NOORD (ICHTHUSKERK)

Predikant ds. Erika Dibbets-van der Roest
Toscaschouw 23, 2726 JJ • **T** 06-2197 6875 • **E** edibbets@ziggo.nl
Jongerenpastor Arianne Lodder
T 06-2324 1540 • **E** kerkelijkwerker@pwzn.nl
Werkdagen maandag en dinsdag
Lid pastoresteam Ronald Karsdorp
T 06-2260 7030 • **E** r.karsdorp@kpnmail.nl
Scriba Han Wijnberger • **E** scriba@pwzn.nl

PROTESTANTSE WIJKGEMEENTE ZOETERMEER-ZUID (DE REGENBOOG)

Predikanten ds. Jan en Els van der Wolf-Kox
Parelgrijs 56-58, 2718 NV • **T** (079) 889 74 32
T 06-3863 6293 (Jan) • **E** jtvanderwolf@gmail.com
Werkdagen maandag t/m vrijdag
T 06-3863 6292 (Els) • **E** evanderwolfkox@gmail.com
Vrije dagen woensdag en zaterdag
Scriba Frits von Meijenfeldt
T 06-4042 7683 • **E** scriba@pwzz.nl

HERVORMDE WIJKGEMEENTE OOSTERKERK
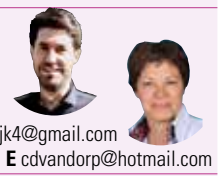
Predikant ds. Pieter Baas • Berkelstroom 47, 2721 AG
T 06-8359 9143 • **E** predikantoosterkerk@gmail.com
Vrije dagen dinsdag- en donderdagmiddag, zaterdag
Scriba Marten Heikoop • **T** 06-4033 8226 • **E** scribawijk4@gmail.com
Pastoraal werker Cocky van Dorp • **T** 06-2473 5383 • **E** cdvandorp@hotmail.com

PERRON oosterheem
Oosterheemplein 320, 2721 ND

Missionair pionier Timo Hagendijk
Vrije dag woensdag • **T** 06-5095 4628
E pionier.oosterheem@gmail.com
W www.perronoosterheem.nl

VRIJZINNIGE GEMEENTE ADVENTSKERK

Voorganger ds. Karl van Klaveren • **T** 06-1104 1992
Secretaris Marja Hofman • **E** secretaris@vcgz.nl

DE PELGRIM

De Pelgrim • Kerkenbos 8 (gebouw De Oase), 2715 RP
Pionier Gerda Griffioen • **T** 06-2497 5092
E gerda@depelgrimzoetermeer.nl • **W** www.depelgrimzoetermeer

ONDER WOORDEN

Hebt uw vijand lief

Onze wereld is in een impasse gekomen.

Haat met haat beantwoorden
vermeerdert haat.
Haat kan geen haat verdrijven,
dat vermag alleen liefde.

Het gebod de vijand lief te hebben,
is volstrekte noodzaak voor ons
voortbestaan.

Jezus heeft niet gezegd:
Vindt uw vijanden aardig.
Daar mogen we blij om zijn;
iemand aardig vinden
die onze kinderen bedreigt
en bomaanslagen wil plegen
op ons huis, is onmogelijk.

Hoe leren we onze vijanden
liefhebben?

We moeten het vermogen
tot vergeven in ons ontwikkelen;
vergeving betekent verzoening,
een opnieuw elkaar ontmoeten.
We moeten nooit vergeten
dat we ook in onze ergste vijand
een element van goedheid kunnen
aantreffen.
We mogen er nooit op uit zijn de
vijand te verslaan of te vernederen.
We moeten de weg volgen
van begrip, van verlossende goede
wil ten opzichte van alle mensen.

Tot onze meest verbitterde
tegenstanders zeggen we:
Wij zullen uw vermogen
om leed te berokkenen,
evenaren door ons vermogen
leed te verduren.
Wij zullen uw lichamelijke kracht
tegemoet treden met onze zielskracht.
Doe ons aan wat ge wilt
en wij zullen u blijven liefhebben.
Wees ervan verzekerd dat wij,
door ons vermogen om te lijden,
het langer zullen uithouden dan gij.

Van alle machten van de wereld
houdt de liefde het langste stand.

• Martin Luther King

Op 4 april 1964 werd Martin Luther King in Memphis doodgeschoten. Jarenlang leidde hij in de Verenigde Staten de geweldloze strijd van de negerbevolking voor gelijke burgerrechten.

Deze tekst gebaseerd op een preek uit de bundel 'Wandelt in liefde', in 1964 uitgegeven door Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Gaandeweg-agenda

Gaandeweg met het gezamenlijke programma van de kerken heeft dit seizoen de vorm van een doorlopende digitale agenda gekregen.

- Ga naar www.kerkinzoetermeer.nl/gaandeweg voor het complete overzicht van activiteiten binnen de kerken in de maand oktober. Achter elk agendaonderdeel staat uitgebreidere informatie.
- Organiseert u iets in uw wijk of gemeente? Geef het meteen door via agenda@kerkinzoetermeer.nl samen met eventuele afbeeldingen. Zo wordt Gaandeweg een makkelijk te raadplegen en vooruitblikkend overzicht van alles wat er op de kerkelijke agenda staat in Zoetermeer.

Kind van de contractarbeiders

‘Doe dit, haal dat ... Je bent niet anders gewend dan commandotaal te horen, terwijl je op je werk alleen maar onderdanig knikt en niet voor je eigen mening opkomt.’ Dat was Alice Alles-Gauri jarenlang ten voeten uit. De invloed van de slavernij heeft in haar leven doorgewerkt, ook in de opvoeding, in denken, in praten, in kijken en in doen.

‘Mijn opa van vaderskant uit een arme streek van Brits Indië werd werk beloofd in Calcutta. Maar hij bleek geronseld te zijn als contractarbeider en werd per schip vervoerd naar de Surinaamse suikerrietplantage Tout-lui-faut, later genoemd Jagtlust in het district Para.
De plantage-eigenaar kreeg na de afschaffing van de slavernij van de Nederlandse overheid als compensatie 300 gulden, omdat de slaaf geen slaaf meer was. Maar de zogeheten contractarbeider moest onder slavernijomstandigheden werken, onder hetzelfde regime en voor een hongerloontje. Mijn opa trouwde na zijn contractperiode met mijn oma. Mijn vader is hun enige zoon.
Mijn moeder is ook een kind van een contractarbeider, geboren op 13 mei 1917. Zij was 9 jaar toen zij werd uitgehuwelijkt, omdat haar ouders bang waren voor misbruik door de plantage-eigenaar of dat zij als huisslaaf moest werken. Ze heeft nooit leren lezen of schrijven.
Als kinderen, ik ben de zevende van dertien, mochten we met niemand anders omgaan. Vanaf mijn negende kookte ik al voor het huishouden, inclusief de arbeiders die werkten op het land van mijn opa. Ik moest grote pannen met rijst koken, de was schoonschrobben met de rug van een maiskolf, en als ik om zeven uur ’s avonds achter mijn schoolboeken zat viel ik in slaap. Ik werd verliefd op een Chinees-Creools-Indiaanse jongen, maar er was een strikte scheiding tussen de bevolkingsgroepen. Alleen iemand van eigen ras en cultuur werd geaccepteerd. Dus toen ik met 22 jaar zwanger van hem was geworden, werd ik verstoten. Ja, ik heb erg veel verdriet gehad.
Mijn vriend vertrok onder druk van zijn familie naar Nederland. Ik kwam in 1973 naar Nederland. Hij bleef van mij houden en uiteindelijk zijn we bij elkaar gekomen en getrouwd.
Na vijftien jaar huwelijk was ik door alles wat ik had meegemaakt depressief geworden. Het RIAGG maakte de beerput bij mij open, maar zij hadden geen oplossing voor mijn pijn. We waren dan wel in de Evangelische Broedergemeente getrouwd en gedoopt, maar de Bijbel zei me ook helemaal niets.
Ik riep naar God om hulp. In de deuropening zag ik Jezus als een lichtende gestalte staan, die naar mijn witte huwelijksbijbel wees. Ik pakte de bijbel, deze viel open en op dat moment sprong juist deze tekst er met grote letters uit: ‘Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop. Indien iemand naar mijn stem hoort en de deur opent, Ik zal bij hen binnenkomen en maaltijd met hem houden en hij met Mij.’
Het sloeg bij mij in als een bom. Ik ben gaan lezen en lezen en nooit meer gestopt. Het heeft me losgemaakt van de geest van de slavernij en na jaren en jaren is elke pijn geheeld. Dit gun ik nog zoveel anderen. Ik dank God dat Hij mij tot herstel heeft gebracht.’

• Marieke van der Giessen-van Velzen

THEMA

‘We zijn ménsen naar Gods beeld’

Op zijn achttiende kwam hij uit Paramaribo om te studeren aan de TU Delft. Daarna zou hij teruggaan om mee te helpen Suriname op te bouwen. Daar is niet van gekomen, al wil hij dat nog wel erg graag. Guus Liqui Lung is betrokken bij Godsgemeente Ezechiël en vertegenwoordigt in het Beraad van Kerken de evangelische en pinkstergemeenten van Zoetermeer.

‘Mijn moeders vader was onderwijzer op een katholieke jongensschool. Die opa heeft Chinese roots. De moeder van mijn oma was de dochter van een vrijgemaakte slavin, die schoonmaakte bij een Chinese winkelier. Ik heb onderzoek gedaan naar haar voorouders, die slaven waren op de plantages in het district Commewijne.
Mijn biologische vader was als militair in het Nederlandse leger medio jaren vijftig gestationeerd in Suriname. Hij werd teruggestuurd nadat hij mijn moeder zwanger had gemaakt. Die relatie was verboden. Hij heeft mij nog willen adopteren maar dat is niet gelukt. In 2006 heb ik hem gevonden via zijn dochter, hij was in 1972 naar Australië geëmigreerd. Zijn moeders familie kwam uit het Indische Monteiro, zijn blanke vader uit Oost-Duitsland: Bollerman, oorspronkelijk met nn. En de voorouders van mijn schoonmoeder hebben dan weer Duits-Joodse wortels.
Het maakt je een ander mens, met al die bloedgroepen. Je bent getint, hebt zwart haar, praat met een licht accent, je valt op. Jouw andere uiterlijk vormt een belemmering, ook al heb je gestudeerd. Je wordt niet serieus genomen. Toen mijn vrouw en ik in 1995 een huis in Zoetermeer wilden kopen, een vrij dure woning toen, vertrouwde de makelaar ons niet. En op een bevrijdingsfestival zelfs kreeg mijn zoon te horen ‘rot op naar je eigen land’.
Het is niet goed voor te stellen dat we dezelfde Bijbel als waarheid aannemen en tot zulke uitwassen van slavernij en discriminatie komen. Het wordt tijd voor verbinding, voor liefde en medemenselijkheid, zoals het Charter of Compassion nastreeft, ongeacht ras, geloof of afkomst.
Het is belangrijk dat dit thema in de kerken op de agenda blijft staan. Je kunt groen, paars, geel of rood zijn, we zijn ménsen naar Gods beeld. Laten we elkaar meer gaan zien als mensen met overeenkomsten in plaats van verschillen.’

• Marieke van der Giessen-van Velzen

BOEK VOOR 9+ - en eigenlijk voor iedereen

Kindslaven van nu

Op 18 oktober 2023 komt er een nieuw boek uit over de slavernij. Het is niet alleen iets van vroeger. Ook nu komt dat nog steeds voor. Dit boekje is geschreven voor kinderen vanaf ongeveer 9 jaar. Er staan veel verhalen in over slaaf gemaakte kinderen die ondertussen een beter leven hebben.

De schrijfster Katrien Ruitenburg geeft in dit nieuwe boek *Kind te koop* informatie over de slavernij van nu. Alles onderbouwt ze met illustraties, cijfermateriaal en allerlei weetjes. Ook de geschiedenis van slavernij komt aan bod. In het boek wordt informatie over het onderwerp afgewisseld met veel interviews. Mensen die als kind het zelf hebben meegemaakt. De verhalen maken grote indruk.

Door het lezen van dit boek word je aan het denken gezet. Met vragen, puzzels en opdrachten word je geholpen om steeds beter te begrijpen wat het betekent om slaaf te zijn. En door alle interviews kom je erachter dat slavernij ook nu nog vaak voorkomt. Ook in Nederland. Gelukkig zijn er ook mensen en organisaties die zich actief inzetten voor deze mensen. In het boek staat ook in verschillende interviews wat zij doen. En wat ze concreet gedaan hebben voor kinderen die slaaf waren en nu geïnterviewd zijn voor dit boek.

- Wist jij dat in de top-5 van producten waarbij mogelijk slaven hebben gewerkt de mobiele telefoon, kleding en chocolade staan?
- Let jij wel eens op of er aan jouw kleding slaven hebben gewerkt?
- Of als je chocolade koopt, of daar een merkteken ‘Fairtrade’ op staat? Dat teken zegt dat boeren en arbeiders eerlijk betaald krijgen voor het werk dat ze doen.

Dit boek helpt je om je bewust te worden wat slavernij van nu inhoudt. En natuurlijk wil de schrijver iedereen aanmoedigen om er zelf iets aan te doen. Help jij mee om de slavernij van nu te stoppen?

• Helma Nieuwstad

De illustraties bij dit artikel en de woordzoeker in de KidZ-puzzel (voorpagina) zijn met toestemming van de uitgever als voorpublicatie overgenomen uit ‘Kind te koop’.

- *Lees meer over slavernij van nu in het boek ‘Kind te koop’. De schrijfster van het boek is Katrien Ruitenburg en de illustraties zijn gemaakt door Linda Verholt. Het heeft 48 bladzijden en kost € 16,99. Het is een boek in de Michareeks van Motief en uitgegeven door Buijten & Schipperheijn in Amersfoort.*
- *Je kunt het boek kopen bij de Ichthusboekhandel in de Dorpsstraat van Zoetermeer. Daar ligt het vanaf 18 oktober in de winkel.*
- *Meer horen en zien? Dan kun je ook deze aflevering van het Jeugdjournaal terug kijken: jeugdjournaal.nl/artikel/2480811-wat-gebeurde-er-met-kinderen-tijdens-de-slavernij*

Jij

1. ...HOEFT GEEN HONGER TE LIJDEN.
2. ...KAN NAAR SCHOOL.
3. ...KAN ALTIJD NAAR EEN DOKTER OF ZIEKENHUIS.
4. ...WEET DAT DE POLITIE JE HELPT EN BESCHERMT.
5. ...WEET DAT JE BIJ PROBLEMEN ALTIJD OM HULP KUNT VRAGEN.
6. ...MAG DOOR NIEMAND MISHANDELD OF GESLAGEN WORDEN.
7. ...BENT DE BAAS OVER JE EIGEN LICHAAM.
8. ...HEBT EEN HUIS WAAR JE VEILIG BENT.
9. ...HEBT VRIJE TIJD.
10. BENT BELANGRIJK!

A B C

Een kind in slavernij

1. HEEFT WEINIG OF ONGEZOND ETEN.
2. KAN NIET NAAR SCHOOL, WANT HIJ OF ZIJ MOET WERKEN.
3. MOET GELD LENEN OM NAAR DE DOKTER TE GAAN, OF MAG ER NIET HEEN. OF ER IS NIET EENS EEN DOKTER.
4. WEET DAT DE POLITIE NIKS DOET OF NIET EERLIJK IS.
5. IS GEVANGEN EN OM HULP ROEPEN WORDT BESTRAFT.
6. IS BANG OM GESLAGEN TE WORDEN ALS HIJ OF ZIJ NIET HARD GENOEG WERKT.
7. HEEFT NIKS OVER ZIJN OF HAAR LICHAAM TE ZEGGEN.
8. KAN NOOIT DE DEUR ACHTER ZICH OP SLOT DOEN. OF DE DEUR WORDT JUIST ALTIJD OP SLOT GEDAAN.
9. ...HEEFT GEEN TIJD OM TE SPELEN.
10. ...IS ONBELANGRIJK.

Dat laatste, is dat wel waar? Is een kind in slavernij niet belangrijk? Je hebt vast ook ontdekt dat er overeenkomsten zijn tussen jou en een kind in slavernij. Kinderen in slavernij hebben net als jij familie en vrienden, ze kunnen pijn en honger voelen, verdriet en gemis. Het verschil zit niet in het kind, maar in de omstandigheden. Waar je bent geboren bepaalt voor een groot deel hoe je leven eruit ziet. Als je wieg in Nederland heeft gestaan en je hebt geluk gehad met je ouders of verzorgers en met je gezondheid, dan geeft dat ook verantwoordelijkheid. Jij hebt de vrijheid om iets te doen tegen slavernij.

DE GESCHIEDENIS VAN SLAVERNIJ IN EEN TIJDLIJN

1510 Begin van de slavenhandel over zee voor de plantages in de koloniën.

1628 De West-Indische Compagnie krijgt toestemming voor slavenhandel van de Nederlandse overheid.

1814 Nederland verbiedt het handelen in slaven.

1863 In Nederland mag je geen eigenaar meer zijn van slaven.

1865 slavernij wordt afgeschaft in de Verenigde Staten.

1885 Bramwell Booth koopt een meisje van dertien jaar om aandacht te vragen voor mensenhandel.
Het Leger des Heils (dat door de vader van Bramwell, William Booth, opgericht werd) loopt voorop in de wereldwijde strijd tegen mensenhandel.

1980 Afschaffing van slavernij in het laatste land: Mauritanië.

2013 Wereldwijd zijn er bijna **30 miljoen** slaven.

2017 Wereldwijd leven er meer dan **40 miljoen** mensen in slavernij.

2022 **50 miljoen** mensen leven in moderne slavernij.

2023 Koning Willem-Alexander spreekt excuses uit voor het slavernijverleden.

Alle vaste contactgegevens en adressen vindt u op pagina 4 van deze krant. Bel, mail of kijk op de aangegeven websites voor actuele informatie. De Gaandeweg-agenda op kerkinzoetermeer.nl houdt alles actueel.

GEBEDSMOMENTEN

▸**Oude Kerk**
Elke dinsdag, 19.15-19.45 uur.
consistorie E leenmanf@xs4all.nl

▸**Oosterkerk**
Elke twee weken, 19.00-19.55 uur.
woensdag 11 en 25 oktober E rodenburg.jeanneanna @gmail.com

▸**Ichthuskerk**
Dinsdag 17 oktober, 20.00 uur.
T 079-341 69 87 E koosje-l@live.nl

▸**Gebed vervolgde christenen**
Elke laatste zaterdag van 10.00-10.30 uur op het Dobbe-eiland.
E roelie.vanderlinden@gmail.com

▸**Bidden voor Zoetermeer**
Elke eerste vrijdag, 19.00-20.00 uur. De Uitkijk, Wattstraat 64.
E h_nebbeling@kpnmail.nl

INLOOP

▸**Inloop Herberg Oude Kerk**
Welkom! Elke dinsdag van 10.00-12.00 uur voor ontmoeting en gesprek.
T 06-2009 2729 E loes.landlust@ziggo.nl W oudekerkgemeente.nl

▸**Open Ichthus**
- Wekelijks welkom op woensdag van 10.00-12.00 uur voor ontmoeting met koffie en thee in de hal van de Ichthuskerk. In stiltecentrum 'de Toewending' kun je rust en bezinning ervaren.
Thea Streef T 06-2095 7228 en Jenny van den Berg T 079-351 22 40
- **High Tea** Dinsdagmiddag 31 oktober wordt van 14.00 tot 16.00 uur een gezellige High Tea gehouden in de Ichthuskerk. € 7,50 per persoon. En er is een loterij met leuke prijsjes.
Thea Streef T 06-2095 7228 of Jenny van den Berg T 079-351 22 40

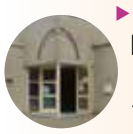

▸**Inloophuis Rokkeveen**
Elke vrijdag in De Regenboog van 10.00-13.00 uur. Middagpauzedienst van 11.30-12.00 uur en elke vierde vrijdag om 12.00 uur een maaltijd.
Informatie over de middagpauzediensten vindt u in de wekelijkse Nieuwsbrief van wijkgemeente Zoetermeer-Zuid: W pwzz.nl/nieuwsbrieven Nathaliegang 263 T 079-361 33 65 E wil.bettenhaussen@gmail.com

OPEN KERK

Open Oosterkerk
Elke di 13.00-16.00 uur.
E p.j.van.daalen@casema.nl

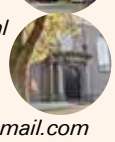

Open Oude Kerk
Elke vr 14.00-15.30 uur.
E jokevanderkrukkrop@ gmail.com

Open Lichtzijde
Elke ma en do 14.00-15.30 u.
Broekwegzijde 196 W lichtbakenzoetermeer.nl/openkerk

Open Kompas
Behalve op dinsdag ook op woensdag en vrijdag open van 10.00-12.00 uur.
Vluchtelingen kunnen er extra taallessen krijgen: 'Nederlands babbelen', en op vrijdag zijn er activiteiten.
Piet Heinplein 13 T 06-1322 5946

Dora Salazar, 'Las Sirguaras' (De sleepsters), 2020, Bilbao

THEMA

De Nederlandse slavenhandel

Handelscompagnieën De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was met slechts anderhalf miljoen inwoners een betekenisvolle natie. Opgericht in 1579 nadat de zeven Nederlandse provincies waren opgestaan tegen de Spaanse overheersing, beheerste de natie een groot deel van de wereldmarkt, via de handelsmaatschappijen de Verenigde Oost-Indische compagnie (VOC) en de West-Indische Compagnie(WIC).

Fort Elmina De Nederlandse slavenhandel kwam op in de beginperiode van de West-Indische Compagnie (WIC) sinds 1621. Door het kapen van de Spaanse zilvervloot door Piet Hein in 1628 was er zoveel geld (en schepen), dat tussen 1630 en 1635 een groot deel van Brazilië op de Portugezen kon worden veroverd. In 1637 werd het Portugese slavenhandelscentrum Fort Elmina aan de kust van Ghana veroverd door de WIC.

Koffie en suiker Tussen 1635 en 1645 werden vanuit Afrika 25.000 slaven naar Brazilië overgebracht, die daar onder erbarmelijke omstandigheden te werk werden gesteld bij de veelal Portugese bezitters van suikerrietplantages. Na een grote opstand van de Portugezen werd de WIC-handel in slaven verlegd naar het Caraïbisch gebied en Curaçao werd een belangrijk tussenstation. Nederlandse slavenhandelaars stuurden hun schepen ook steeds vaker naar plantagekolonisten op de noordkust van Zuid-Amerika, waaronder Suriname, dat het belangrijkste productiegebied van koffie en suiker werd: 200.000 slaven zijn daar naartoe gebracht.

Oorlogsbuit Hoewel de oprichter van de Republiek, Willem van Oranje, zich verzette tegen de slavenhandel werd er nog gedurende de Tachtigjarige Oorlog toch legitimatie voor de slavenhandel gevonden in Hugo de Groots 'Het recht van oorlog en vrede' (1625). Hij wees daarin slavenhandel niet af indien zij voortvloeide uit 'rechtvaardige oorlogen' in bijvoorbeeld Afrika. Overwinnaars hadden het recht slaven als oorlogsbuit te verkopen.

Geestelijke vrijheid Later werd vanuit de kerken legitimatie van de slavenhandel gevonden in de 'dissertatie' van de eerste zwarte in Nederland opgeleide dominee Jacobus Capitein (1717-1747). Daarin betoogde hij dat de slavernij niet strijdig was met de christelijke leer, omdat de geestelijke vrijheid behouden zou blijven. Deze voormalige slaaf werd predikant in Fort Elmina.

Enorme groei In de achttiende eeuw groeide de slavenhandel enorm. Er waren jaren dat er meer dan 100.000 slaven werden vervoerd. Frankrijk en Engeland namen echter de positie over van de Republiek, zoals dat ook ging met de overige handel. Het kwam voor dat dertig procent van de slaven stierf aan boord van de schepen. Overigens werd er ook slavenhandel gedreven in 'de Oost' door de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) – die is vaak onderbelicht gebleven. Schattingen liggen rond de half miljoen, vergelijkbaar met de Atlantische slavenhandel.

Steeds meer protest Tegen het einde van de achttiende eeuw begon er steeds meer protest te klinken en vooral christelijke groeperingen vestigden de aandacht op de slechte leefomstandigheden van de slaven. Maar ook over de ontberingen van toezichthoudende militairen die zowel in Afrika als in Midden-Amerika geveld werden door tropische ziekten. De opkomst van de Europese suikerbietencultuur en het failliet van Surinaamse plantages bracht de slavenhandel vanaf 1775 in een neerwaartse spiraal. En door het gebruik van landbouwmachines werden slaven overbodig.

In etappes Nederland schafte de slavernij in etappes af. Eerst in delen van Nederlands-Indië met ingang van 1 januari 1860. Vervolgens in Suriname en de Nederlandse Antillen per 1 juli 1863. Op deze dag klonken 21 kanonschoten in Paramaribo. Zo'n 35.000 slaven in Suriname en 12.000 slaven op de Nederlandse eilanden in het Caribisch gebied kregen hun vrijheid terug. De Nederlandse regering betaalde in Suriname een schadevergoeding van 300 gulden per slaaf aan de eigenaars ter compensatie voor het verloren eigendom. 1 juli is de dag van herdenking van de verbroken ketenen geworden: Keti Koti.

• Jan Blankespoor
Foto: Hanneke Lam
Bron: Wikipedia

Tien jaar SchuldHulpMaatje Zoetermeer

HARD NODIG • **SchuldHulpMaatje Zoetermeer bestaat tien jaar. Op 15 november a.s. om 19.30 uur is er een lustrum-bijeenkomst in De Regenboog aan de Nathaliegang. Gastsprekers zijn Nadja Jungmann, trainer en coach bij Social Force en lector Schulden en Incasso aan de Hogeschool Utrecht, en de Zoetermeerse wethouder Bouke Velzen.**

Al tien jaar is SchuldHulpMaatje er voor mensen die hulp nodig hebben met hun administratie en financiën. Ruim 1350 Zoetermeerders zijn intussen geholpen door een groeiend aantal Maatjes. In het eerste jaar waren er 13 Maatjes. Nu, tien jaar verder, zijn er 85, samen met coördinatoren en een bestuur.

Ook een Maatje worden?

Nieuwe Maatjes zijn steeds hard nodig en heel welkom. Als Maatje werk je één-op-één samen met iemand die jouw hulp nodig heeft. Je biedt een luisterend oor, geeft praktische adviezen en soms ook emotionele steun. Samen werk je aan het opstellen van een budgetplan, het ordenen van de financiële papieren en het maken van afspraken met schuldeisers. Je geeft tips hoe iemand beter met geld om kan gaan en je bent de wegwijzer in alle wegen die leiden naar financiële zelfredzaamheid. Dat kan ook zijn door mensen te begeleiden naar schuldsanering.
Zelf leer je ook veel van. Iedere keer is er weer een nieuwe uitdaging die verschilt van de vorige. Het is fijn als iemand door jouw hulp zelf weer verder kan. Specifieke voorkennis of ervaring is niet vereist. Het belangrijkste is een empathische houding, geduld en de wil om je client te helpen.

eerstvolgende training: 4, 11 en 25 november, Bredewater 36. Aanmelden en info T 06 2340 4596 (Arthur Schipper) E info@shmzoetermeer.nl

Winterfair

Kom kijken, kopen, doen, proeven, winnen: zaterdag 25 november van 10.00 uur tot 15.30 uur in de Oosterkerk. Nieuwsgierig? Nog even wachten! U krijgt nog alle informatie, maar zet de datum alvast in uw agenda! Met een warme groet vanuit de Oosterkerk.

PERRON OOSTERHEEM

Buurtpastor: Timo Hagendijk T 06-5095 4628
E pionier.oosterheem@gmail.com W perronoosterheem.nl

Kom kijken kiezen kopen

Kom leuke kinderkleding voor de herfst en de winter uitzoeken op zaterdag 7 oktober van 9.00 tot 12.00 uur! Ook is er een kleedjesmarkt waar kinderen zelf nog mooi speelgoed en spelletjes verkopen. Natuurlijk drink je daarna koffie of iets anders met lekkers erbij tegen een kleine vergoeding.
Alle opbrengst is bestemd voor het Perronwerk.
7 oktober, 9.00-12.00 uur, Oosterheemplein 320 W perronoosterheem.nl

Perronmeeting

Elke zondagmorgen om 10.00 uur in zaal 4 van de Oosterkerk, neem de zij-ingang

▸**Er is weer Kliederkerk**
Op zondag 8 oktober wordt de Perronmeeting omgetoverd in een Kliederkerk-bijeenkomst. Alle kinderen samen met de grote mensen worden om 10.00 uur verwacht in basisschool Het Noorderlicht. De spreker is Pieter-Jan Rodenburg.

▸**En ook alvast: Poppenspel**
Op zondag 5 november komt Matthijs Vlaardingerbroek met zijn poppenspel. Zorg dat je er bij bent.
meer informatie: Timo Hagendijk T 06-5095 4628 E pionier.oosterheem@gmail.com

Zie voor alle vaste weekactiviteiten en het programma-aanbod van Perron Oosterheem de website www.perronoosterheem.nl of bel buurtpastor en pionier Timo Hagendijk (zie voor Perronmeetings pagina 4).

DE PELGRIM

Gebouw De Oase, Kerkenbos 8 in Meerzicht
Pionier Gerda Griffioen T 06-2497 5092 W depelgrimzoetermeer.nl

▸**Koffie-, thee- en aandachtschenkerij**
Houd je van gezelligheid en vind je het leuk om andere mensen te ontmoeten? Welkom in De Oase, waar elke donderdag koffie, thee en aandacht geschonken wordt.
elke donderdag, 10.00-12.00 uur, De Oase, Kerkenbos 8

▸**Crea-middag**
Ben je graag met je handen bezig in een creatief proces, dan is de crea-middag mét gesprek iets voor jou.
17 oktober, 13.30 uur, Kerkenbos 8; € 5 en iets voor de materialen

▸**Cursus VerduurSamen**
Zeven bijeenkomsten rondom het boek van Corinne Groenendijk *VerduurSamen met Franciscus.*
tweede avond: 11 oktober, 19.30-21.30 uur, Kerkenbos 8; € 45 (bijdrage in overleg)

▸**Workshop Gezond en goedkoop**
Samen inkopen doen en lekker vegetarisch koken, omdat dit past bij een duurzame manier van leven.
25 oktober, 22 november, 13 december; 16.00-18.00 uur, daarna maaltijd; Kerkenbos 8; € 2

UITNODIGING VOOR IEDEREEN

Herdenking overledenen bij de Watertoren

Ook dit jaar herdenken we de mensen die ons ontvallen zijn. Op zondag 29 oktober staan we stil bij de mensen die gestorven zijn, dit jaar of al langer geleden. Voor de negende keer komen we samen bij de Watertoren in Rokkeveen, met alle mensen die willen komen, gelovig of niet. We noemen de namen van geliefden die ons ontvallen zijn. We steken lichtjes aan, lezen gedichten en we zingen. Eenieder is hierbij van harte uitgenodigd.
29 oktober, 15.00-16.00 uur, watertoren aan het einde van de Derde Stationsstraat

Zie voor alle vaste weekactiviteiten en het programma-aanbod van De Pelgrim de website www.depelgrimzoetermeer.nl of bel pionier-pastor Gerda Griffioen (zie voor Pelgrims- en Taizé-vieringen pagina 4).

THEMA

GEBOREN UIT SLAVERNIJ

Gospelmuziek draait om emotie

MEER DAN LIED ALLEEN • Gospelmuziek is een muzieksoort die kan rekenen op veel aandacht en veel koren wagen zich er graag aan om gospelmuziek te vertolken. In het televisieprogramma 'Amazing Grace' werden bekende Nederlandse zangers uitgedaagd om het voor hen onbekende muzikale genre te ontdekken. In de periode oktober 2022 tot en met maart 2023 was er in Museum Catharijneconvent een tentoonstelling over 'Gospel. Muzikale reis van kracht en hoop'. Zowel in het tv-programma als in de tentoonstelling kwam naar voren dat gospelmuziek draait om emotie. Gaat het dan over de tekst die vertolkt wordt of wordt er iets anders bedoeld?

Stel je het eens voor. Je bent gevangengenomen in je eigen land – of nog erger: door buren of familieleden verkocht. Je wordt geketend weggeleid naar een schip en vervoerd naar een ver land overzee. Daar aangekomen word je op een openbare markt verkocht, gebrandmerkt en op een katoenplantage tewerkgesteld.
Je eigen taal mag je niet meer spreken. Je eigen geloof niet meer praktiseren en geen eigen mening meer hebben. Je moet doen wat iemand anders zegt dat je moet doen.
Omdat de eigenaar 'christen' is wordt er op de plantage een dominee aangetrokken die ervoor moet zorgen dat je christen wordt. Je bent gereduceerd tot een ding waarmee de eigenaar kan doen en laten wat hij wil. Zelfs ongestraft martelen en doden.
In die omstandigheden werk je op de katoenvelden. Om het werk gedaan te krijgen en om ervoor te zorgen dat iedereen in hetzelfde tempo werkt, mogen er liederen worden gezongen. Werkliederen. Deze moeten echter wel door de eigenaar goedgekeurde teksten hebben. Teksten over (oudtestamentische) Bijbelverhalen vallen goed. Zo ontstaan er spirituals: Bijbelse teksten, voorzien van westerse melodieën en Afrikaanse ritmiek.

> Of gaat het verder: gaat het lied over een vrij leven?

Als je alleen de taal van jouw overheerser mag spreken en je mag alleen Bijbelverhalen gebruiken in je liederen, is de tekst dan letterlijk bedoeld of zeg je eigenlijk iets anders?
Gaat het bij de woorden *'Let my people go'* om het vrijlaten van de Israëlieten door de Egyptische farao, of is het een oproep aan de plantage-eigenaar om zijn slaafgemaakte mensen vrij te laten?
Gaat het bij de tekst *'I looked over Jordan and what did I see'* over het leven na de dood – waarbij de Jordaan de doodsrivier is – of gaat het verder: gaat het lied over een vrij leven?
Als dat zo is, is het goed te verklaren dat niet de woorden van het lied belangrijk zijn, maar de onderliggende emotie. De slaafgemaakte mensen konden zich niet uiten met zelfgekozen woorden. Dus moesten de onderliggende emoties en gevoelens de ware boodschap vertolken. Niet de woorden zelf, maar juist de non-verbale uitingen, tussen de regels door, brengen de boodschap over. Als je niet die diepgevoelde onderdrukking kent of meedraagt, wordt het al moeilijker om gospel echt als gospel te laten klinken. Daarom is bij gospelmuziek die emotie zo belangrijk. Het draait er niet alleen om, het ís emotie.

• Arie Vooijs

Liederen van hoop

Gospelmuziek kent een eeuwenoude geschiedenis. De oorsprong ervan ligt in het slavernijverleden van de Afro-Amerikaanse gemeenschap en het muziekgenre legde een weg af van de kerk in de Verenigde Staten naar de populaire cultuur. Hoewel gospel in de eerste helft van de twintigste eeuw ontstaat zijn de liederen dus veel ouder. In de burgerrechtenbeweging werden de liederen als krachtig geweldloos middel ingezet in de strijd voor gelijke rechten voor de zwarte bevolking. Wereldwijd is gospel verbonden met de strijd en hoop van de zwarte bevolking in Amerika.

GETEKEND

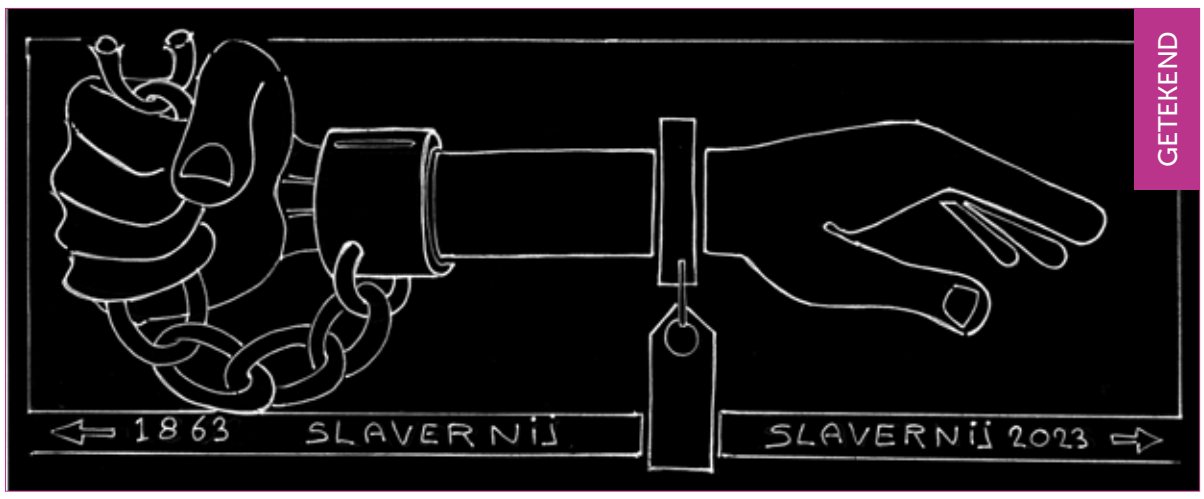

KERK MUZIEK

Kerkmusicus Arie Vooijs bespreekt in deze rubriek de verschillende onderdelen van eredienst en liturgie door het kerkelijk jaar heen.

Het schilderij van de eredienst

In de liturgiewetenschap wordt teruggekeken naar de kerk in de eerste eeuwen van onze jaartelling en hoe de erediensten zijn opgebouwd. Dat laat zien dat er een traditie is ontstaan met vaste ankerpunten, het ordinarium genoemd, en met variërende onderdelen van de eredienst: het proprium. Tot aan de Reformatie was dat voor de hele (westerse) kerk hetzelfde. De melodieën konden wisselen, maar de teksten stonden vast.

De vaste gezangen in het ordinarium vormen het fundament: het Kyrie en Gloria, Credo en Sanctus, Benedictus en Agnus Dei. Die teksten klinken in principe in iedere eredienst, op een vaste plaats en een vast moment. Bijzonder is dat het Gloria tijdens Advent en Veertigdagentijd niet gezongen wordt. We houden als het ware onze adem in en wachten vol spanning op wat komen gaat. Om op Kerst en op Pasen jubelend uit te barsten: 'Eer zij God in de hoge!'

De wisselende gezangen in het proprium geven de kleur aan de eredienst, afhankelijk van welke feestdag het is of welke Bijbelgedeelten er worden gelezen. Sommige liederen worden maar één dag in het jaar gezongen. Zoals het lied 'Victimae paschali laudes' (Laten we lof brengen aan het offerdier van Pasen), dat alleen maar op Paasmorgen gezongen wordt. Dit lied is zowel in het Latijn als in een Nederlandse vertaling opgenomen in het nieuwe Liedboek 2013.

Voor een eredienst werden (en worden) het ordinarium en het proprium in elkaar geschoven. Er ontstaat als het ware iedere zondag een nieuw plaatje op de legpuzzel. Alle plaatjes samen vormen in drie kalender jaren het hele schilderij van de eredienst. Alle facetten van het leven en alle liturgische kleuren komen erin naar voren. Geborgd voor de eeuwigheid.

• Arie Vooijs
KiZ-MEDEWERKER

CULTURELE AGENDA

Alle culturele activiteiten met toelichting staan ook op www.kerkinzoetermeer.nl

Lunchpauzeconcerten Oude Kerk

4 oktober	Pauline Schenkelaars – blokfluit en Ronald de Jong – orgel en klavecimbel
11 oktober	Matteo Costanzi – hobo en Erwin Weerstra – piano
18 oktober	André Teixera – piano
25 oktober	Iris Bouman – mezzosopraan en Manou Schreiner – luit
1 november	Fernando Cordas – gitaar

toegang vrij, deurcollecte W herbergoudekerk.nl

Regenboogmuziek
Barokmuziek en ... dieren!

Op Dierendag woensdag 4 oktober speelt hoboïste Pauline Oostenrijk samen met drie jonge talenten een sprankelend programma waarin barokmuziek van Fasch en Telemann wordt afgewisseld met composities over … dieren! Konijnen, krokodillen en apen komen voorbij en natuurlijk 'De Zwaan' van Saint-Saëns. Pauline Oostenrijk op hobo en piano, Frederik La Croix Kaiser op hobo, Emma en Roos Vondenhof met fagot.

4 oktober, 20.00 uur, De Regenboog, Nathaliegang 263; entree € 16,50, tot 25 jaar € 5, Zoetermeerpas: gratis; reserveren W regenboogmuziek.nl

Carillonconcert Oude Kerk

• 7 oktober – Herfst met Vivaldi
Beiaardier Johan van Oeveren speelt de 'Herfst' uit *De vier seizoenen* van Antonio Vivaldi en meer over dit jaargetijde. Te beluisteren in de Dorpsstraat en in het Wilhelminapark.

12.00-13.00 uur, vanaf toren W herbergoudekerk.nl

Avondmuziek in Oude Kerk

Zondag 8 oktober is er in de Oude Kerk weer een Avondmuziek: een viering met lezing en lied, gebed en instrument. Er is muzikale medewerking van het Oude Kerk Ensemble onder leiding van cantor-organist Iddo van der Giessen uit Rotterdam-Schiebroek, en van Joram van Ketel op trombone. Ds. Kees Wesdorp is de liturg. Welkom!

8 oktober, 18.30-19.30 uur, Dorpsstraat 59 W oudekerkgemeente.nl
ook voor live uitzending en pdf van de liturgie

Na-de-lunchconcert Oosterkerk

Op dinsdag 10 oktober staat het na-de-lunchconcert in de Oosterkerk in het teken van bekende melodieën en arrangementen daarop, zoals 'Va pensiero', 'Summertime'. Populaire muziek met heerlijke meezingers, verzorgd door de 'Opaband met gast'.

10 oktober, 13.00-13.45 uur, Oosterheemplein 320; toegang gratis

Koffieconcert op vier orgels

Zet alvast in de agenda: op zaterdag 4 november geeft Ronald de Jong een koffieconcert op vier orgels in de Oude Kerk. Voordat het concert om 11.00 uur begint is er koffie en een toelichting op het programma.

4 november, vanaf 10.30 uur, Dorpsstraat 59; entree € 10 W herbergoudekerk.nl

Worship - Sing to the Lord!

Op zaterdag 4 november geeft Worship samen met koor Laetare een bijzonder concert in de Oosterkerk met **gospel- en worshipsongs**. We zingen dan niet alleen met onze band, maar ook met orkest! Uniek en bijzonder om te doen. Graag delen we deze mooie muziek, dus van harte welkom!

4 november, 20.00 uur, Oosterkerk; € scholieren € 7,50, volwassenen € 15 (inc. drankje in de pauze); bestellen W worshipzoetermeer.nl

IN DE REGIO

'Last Night of the Proms'

Organist Arjan Breukhoven speelt muzikale hoogtepunten uit het wereldberoemde evenement 'Last Night of the Proms', onder andere de beroemde toegiften waarmee de Engelse versie in Londen altijd eindigt: Elgar's 'Pomp and Circumstance', 'Jerusalem' van Hubert Parry, 'O Danny Boy', maar ook de variaties over Zeemansliedjes van de oprichter van de promsconcerten sir Henry Wood.

6 oktober, 20.00 uur, Dorpskerk Berkel en Rodenrijs; € 10 aan de kerk of via W arjanbreukhoven.nl/agenda

Gerben Mourik in Dorpskerk Moerkapelle

Organist Gerben Mourik uit Oudewater speelt in de Dorpskerk van Moerkapelle werken van Willem Vogel, J.S. Bach en componisten als Krebs, Sweelinck, Schuurman, en ook eigen bewerkingen. De kerk bezit sinds 1996 een nieuw gebouwd mechanisch sleepladenorgel van de fa. Van Vulpen, dat uitermate geschikt is voor de vertolking van de muziekliteratuur uit alle stijlperioden.

7 oktober, 20.00 uur, Dorpsstraat 15, Moerkapelle; € 10, t/m 12 jaar € 5; Stichting Orgelcultuur Zuidplas

PERSPECTIEF

In deze zevende jaargang 2023 van 'Kerk in Zoetermeer' wordt in de Perspectief-rubriek steeds een bijbeltekst belicht, gewoonlijk gekozen uit het leesrooster van Taizé 'Elke dag de Bijbel open'.

Slaaf van Jezus. Kan dat?

De Taizé-leesroostertekst van zondag 1 oktober, Jezus' gelijkenis over twee zonen, laat zien hoe kinderen ingeschakeld werden in het bedrijf van hun vader. Uit andere gelijkenissen blijkt dat eigenaren van wijnplantages gewoonlijk slaven tewerkstelden. Dat was gemeengoed in Israël. Slaven waren de goedkoopste arbeidskrachten, omdat ze eigendom waren van hun heer. Het hoefde echter geen slecht leven te zijn, want er werd voor hen gezorgd. Toch liepen zij het risico vanwege ongehoorzaamheid wreed gestraft te worden, al mochten ze niet dood geslagen worden, gebiedt de Thora. Een heel belangrijk gebod bepaalt, dat ver-slaaf-de Israëlieten vrij zouden komen in het jubeljaar.

Twee zonen, bloedeigendom, werden door hun vader gelijkgesteld aan slaven, vertelt Jezus. Uiteraard, later zouden zij de eigenaren zijn en dan moesten ze immers weten hoe het op de plantage werkt. Echter, uit de overwegingen van beide zonen blijkt dat zij zich vernederd voelden door hun vader.
Jezus houdt met deze gelijkenis zijn hoorders de spiegel voor. Immers, jullie zijn allen zonen en dochters van de hemelse Wijngaardenier. De één wil eerst niet geloven en wordt toch gehoorzaam en volgt God, de ander zegt van wel maar doet het niet.
De Verteller van de gelijkenis is zelf het grote voorbeeld. Als Zoon is Hij vernederd tot slaaf en hoewel Hij gehoorzaam is geweest, werd Hij met de wreedste straf gedood. Op wonderlijke wijze is zijn dood onze bevrijding en is Pasen ons Jubelfeest van het jaar. In zekere zin zijn we van eigenaar verwisseld: van de hardvochtige zinloze naar de barmhartige Bewaarder.
De doop is het eigendomsstempel.

Slaaf van Jezus. Kan dat? Apostelen noemen zich slaven van Jezus, want het eigendom zijn van deze Heer is de grootst denkbare geborgenheid en vrijheid! Nu het vervolg, nu het grote gebod van Jezus: 'Zoals u behandeld bent, behandel anderen evenzo. Maak anderen geen goedkope slaven, lees: werkkrachten, voor uw economische voorspoed.'

• ds. Kees Wesdorp
PREDIKANT OUDE KERK GEMEENTE

Vincent van Gogh, 'De rode wijngaard', 1888

LEESROOSTER

Elke dag de Bijbel open

Deze dagelijkse bijbelteksten worden tijdens het middaggebed in Taizé gelezen. De verwijzing geeft een wat langere tekst aan. Het hele leesrooster voor deze maand kunt u downloaden van www.kerkinzoetermeer.nl

ZON. 1 OKTOBER - *Matteüs 21:28-31*
Jezus zei in een gelijkenis: Iemand had twee zonen. Hij zei tegen hen: 'Ga vandaag in de wijngaard aan het werk.' De eerste antwoordde: 'Ik wil niet', maar later bedacht hij zich en ging alsnog. De ander antwoordde: 'Ja, vader', maar ging niet. Wie van de twee heeft nu de wil van zijn vader gedaan?

MA. 2 OKTOBER - *Baruch 5:1-9*
Leg het gewaad van je verdriet af en hul je voorgoed in Gods stralende schoonheid. God zal u met vreugde leiden onder betoon van zijn barmhartigheid en gerechtigheid.

DI. 3 OKTOBER - *Matteüs 7:7-14*
Jezus zegt: Behandel anderen steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen.

WO. 4 OKTOBER - *Hosea 10:12*
Uit de profeet Hosea: Zaai rechtvaardig! Oogst met liefde! Het is tijd om de Heer te smeken, dat hij nadert met de regen van zijn goedheid.

DO. 5 OKTOBER - *Efeziërs 6:18-20*
Laat u bij het bidden leiden door de Geest, iedere keer dat u bidt; blijf waakzaam en bid voortdurend voor heel Gods volk.

VR. 6 OKTOBER - *1 Petrus 2:19-25*
Christus leed en dreigde niet, hij vestigde zijn hoop op hem die rechtvaardig oordeelt. Hij heeft in zijn lichaam onze zonden het kruishout op gedragen, opdat wij, dood voor de zonde, rechtvaardig zouden leven.

ZA. 7 OKTOBER - *Johannes 13:31-35*
Jezus zegt: Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn.

ZON. 8 OKTOBER - *Matteüs 21:33-43*
Jezus zei: Hebt u dit nooit in de Schriften gelezen: De steen die de bouwers afkeurden is de hoeksteen geworden. Dankzij de Heer is dit gebeurd, wonderbaarlijk is het om te zien.

THEMA

HET MOET ANDERS

Een krans met Keti Koti is niet genoeg

INTERVIEW • **Tien jaar geleden, op 10 januari 2013, richtte Diane Vlet de Stichting Herdenking Slavernijverleden Zoetermeer op met als doel aandacht te vestigen op het slavernijverleden in vooral de inheemse gebieden van Suriname en de Nederlandse Antillen. Betrokken en bevlogen vertelt zij over wat haar dagelijks bezighoudt.**

Na de dood van haar vader in 2005 kreeg Diane behoefte uit te zoeken wie zij was en waar haar wortels lagen. Haar geschiedenis gaat terug naar Suriname, waar haar opa Johannes Vlet een tot slaaf gemaakte was, maar haar vader niet meer.
Toen zij ontdekt had hoe de historie in elkaar zat, maakte zij een rouwproces door. Zij voelde altijd wel de doorwerking, maar het was haar onbekend wat haar inheemse voorouders hadden moeten doorstaan. Zij kon daardoor gaan begrijpen waarom dingen in haar leven gebeurden en waar de onbestemde pijn vandaan kwam. Zij ging over tot actie.
Via haar stichting wil zij aandacht vragen in Zoetermeer voor het slavernijverleden in Suriname en de Nederlandse Antillen, onder andere door middel van de jaarlijkse herdenking op 1 juli bij Keti Koti – het feest van de 'verbroken ketenen', de officiële afschaffing van de slavernij 150 jaar geleden –, het geven van lezingen en workshops, publiceren van documentatie- en lesmateriaal en samenwerking met andere organisaties.
Al een decennium lang probeert Diane haar doelen te bereiken, maar ik bespeur in haar verhaal teleurstelling. Het gaat haar niet alleen om het slavernijverleden, ook de moderne slavernij in Suriname verdient alle aandacht en krijgt die volgens Diane niet.
De inheemse bevolking wordt nog steeds achtergesteld, misbruikt, mishandeld en aan eigen lot overgelaten. Diane onderstreept dit met afschrikwekkende voorbeelden.
'Een krans leggen met Keti Koti gevolgd door een hapje en een drankje is mooi', zegt zij, 'maar daarna gebeurt er niet zo veel meer. Dat moet anders.' Zij pleit voor gerichte innovatieve projecten ter plekke, zoals het stichten van een school, verbeteren van de gezondheidszorg en het zorgen voor schoon drinkwater. Want dat is wat er ontbreekt bij de inheemse bevolking.

> Inheemse bevolking wordt nog steeds achtergesteld

Inzet kerken nodig

Diane zou graag zien dat de kerken zich daar mede voor willen inzetten, want de kern van de christelijke boodschap is toch: Heb uw naaste lief. 'Als christenen moeten we ons blijven afvragen: wie zijn onze naasten en zijn wij daar goed mee bezig?' vindt Diane. 'En laten we respect hebben voor elkaar en voor de natuur, dan zal de wereld er een stuk beter gaan uitzien.'

> 'Zonder God zou ik verdronken zijn in verdriet'

In haar strijd tegen het onrecht toen en nu de inheemse bevolking in Suriname aangedaan komt Diane veel onverschilligheid tegen. Maar 'God is mijn houvast', zegt ze, 'zonder God zou ik verdronken zijn in verdriet.'
Veertig tot zestig uur per week houdt deze moedige vrouw zich bezig met haar roeping. Het liefst zou ze haar baan er voor opgeven en zich volledig wijden aan het oproepen van gemeentelijke en maatschappelijke instanties, kerken en ieder die het horen wil: 'Neem je verantwoordelijkheid en kom over de brug!'
Want het blijft knagen. Maar Diane geeft niet op, ze blijft 'schreeuwen om hulp'.

Lees meer op www.slavernijztm.nl

• Hanneke Lam

UITGELEZEN

Vrolijk word je niet van dit boek

Piet van Midden, 'Israël, een wereld apart. Een geschiedenis van 3000 jaar op leven en dood', Utrecht: KokBoekencentrum, 2023, € 22,50

De ondertitel van Piet van Middens boek over Israël luidt: 'Een geschiedenis van 3000 jaar op leven en dood'. Het klinkt dramatisch maar blijkt al te waar. De schrijver waarschuwt niet voor niets dat je van dit boek niet vrolijk wordt.

Van Midden is Israël-kenner, was docent Hebreeuws en is onder andere voorzitter van het Overlegorgaan van Joden en Christenen, in de wandeling het OJEC genoemd. Zelf geeft hij aan dat hij schrijft vanuit sympathie voor Israël, maar dat hij zijn ogen niet sluit voor bepaalde wantoestanden en voor de positie van de gewone Palestijn.

Invloed van de ballingschap

Van Midden gaat in grote stappen door de geschiedenis van Israël en de omringende volken. Voor wie vertrouwd is met de Bijbel is veel bekend, maar met name gedeelten over de buurvolken zoals de Filistijnen, vond ik informatief en verrassend. Zo is er bij het eerste hoofdstuk een interessante rubriek Uitgelicht over de Samaritanen.
Erg duidelijk wordt de invloed van de ballingschap op de orthodoxie in het Jodendom tot nu toe. Juist toen en later in de diaspora zorgden de regels en voorschriften ervoor dat men apart bleef. Van Midden laat zien dat juist dat apart blijven op verschillende momenten zorgde dat de geschiedenis van Israël een geschiedenis van antisemitisme was en is. Ook behandelt hij uitgebreid de rol van de kerk.

Lijnen naar het heden

In ieder hoofdstuk wordt in de rubriek Uitgelicht toelichting gegeven op een thema. Er worden lijnen getrokken van verleden naar het heden. Zo beschrijft Van Midden de verschillende religieuze richtingen in het Jodendom en hij laat zien hoe deze vertegenwoordigd zijn in het Israël van nu, waar de orthodoxie steeds meer invloed heeft.
Het grootste deel van het boek is gewijd aan de periode 1948, het begin van de staat Israël, tot heden.

Als lezer heb je soms moeite alles te volgen. Duidelijk wordt wel hoe complex en soms onoverzichtelijk de situatie was en nog is. De schrijver draagt ook niet altijd bij aan helderheid. Weet of wil hij te veel? Er is soms zo veel te bespreken dat er te grote stappen worden gezet voor wie minder bekend is met de materie.
Nee, vrolijk word je zeker niet van dit boek. Na het lezen ben ik het met Van Midden eens: de mensen zonder macht zijn steeds weer het slachtoffer. Dat zijn op dit moment de Palestijnen in de bezette gebieden. Toch is het goed om je juist nu – in een tijd dat Israël voortdurend in het nieuws komt vanwege gewelddadigheden – via dit boek door een betrokken kenner te laten informeren.
Tegelijk is het goed om het daar niet bij te laten. Luister ook naar andere (joodse) stemmen zoals bijvoorbeeld in de docuserie 'Het beloofde land' van Coen Verbraak of zijn boek met daarin de uitgewerkte interviews van deze Nederlandse Joden die hij bevroeg over hun band met het land dat dit jaar 75 jaar de staat Israël is.*

• Joke Westerhof

**'Het beloofde land' met interviews door Coen Verbraak* In deze docuserie komen Nederlandse Joden aan het woord. Over zichzelf, het Jodendom, Joodse humor, over de Holocaust, en vooral ook over hun betrokkenheid, hun liefde, hun afkeer en hun zorgen over dat kleine land in het Midden-Oosten, dat 75 jaar bestaat. De uitzendingen zijn terug te kijken via: www.npostart.nl/het-beloofde-land/BV_101409456

**Coen Verbraak, 'Israël. De Hollandse zoektocht naar het beloofde land', Amsterdam: Alfabet Uitgevers, 2023, € 22,99*
Boek met de complete interviews voor de docuserie 'Het beloofde land'.